

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Doctrinale

Alexander <de Villa Dei>

[Straßburg], 12. Nov. 1491

Prefatio [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-290435](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-290435)

Prefatio

Butirū et mel ꝑmedet

Bpuer. ut sciat reprobare malū & eligere bonū. **I**saie
septimo. Quāuis ista verba s̄m intentōez ipsi? euan
gelice p̄fectiōis viri tantūmodo sunt relata ad par
vulū christū de purissima virgine maria incarnatū
ob salutē miserōz. tamē ex ei? p̄ueniētia s̄m natu
rā assumptā ad hōim filios ea nō sine magna idoneitate applicare pos
sum. **Q**ui cū iudeis post ei? natiuitatē in terris p̄uerfat? iuxta pueroꝝ
silitudinē licet excellēt? mores suis gestis pegit. iuxta verbū **L**uce sc̄do
scriptū. **E**t iesus p̄ficiebat sapiētia etate & gratia apud deū & hoies. **A**d
qd̄ iuuenū scholarū imbecillitatē in p̄ma p̄te doctrinal̄ licet tenuē p̄ mo
dū lactis nutritā. p̄ vocabuloꝝ & varijs expositionib? cognitōez. circa se
cūde ptis expositiōez alti? incitare conat? sū hac ratōe (s̄m versōzē q̄z
to metaphisice dicētē) mor? **Q**ui bñ sc̄it finioꝝ significatiōes sunt p̄te
videre vey. **E**x q̄ q̄dez lacte hōim studio exp̄mit butirū. p̄uerbioꝝ. xxx.
Qui autē fortiter p̄mit vbera ad eliciēdū lac exp̄mit butirū: lacti vt p̄i
mo ei? p̄ncipio cōficiū. **Q**uod etiā diuersis herbar? specieb? extornū ve
nena repellit. **I**n cui? rei signū q̄dā hoies p̄adiū seu cenā terminādo pa
nē butiro limitū ꝑmedēt. **I**ta puuloꝝ ingenū i ignorātie veneno & sordi
bus deturpatū: p̄ vocabuloꝝ noticiā ex diuerso doctoꝝ lacte. id ē sciētij
collectā i priorib? p̄ modulo elucidari sup̄za desiderioꝝ feruorē abū
danti? q̄ aq̄ a nesciētie immūdiēis lauari petebāt. **J**udiciū q̄nto. **A**quā
petēt lac dedit. & i p̄hyola p̄ncipiū. id ē puuloꝝ igētia obtulit butirū.
Quos debinc melle tanq̄ dulciōri abo circa sc̄de ptis expositiōem foue
re curauit. **Q**uoniā sicut apū volatu a floꝝib? o douseris ea illigēt mel. atq̄
i ap̄aria varijs cauēaz i fauo distinctōib? deducit. **I**ta post erbimo
logie (q̄ floꝝid? sermo interpretat) expeditionē aliq̄lē i s̄de ptis ap̄ario
mūte doctoꝝ ordēs & sentētie p̄binare sunt. in dīce puectoꝝ ad melio
ra de p̄cantū affectū mirā sup̄ mellis floꝝ dulcedine allicientes. **T**ū ex
sentētiaz suauitate. **T**ū ex figuraz grāmaticalū pulcritudie. **T**ū ex va
ria i gūmū habitudie. p̄structū ordiatōe. atq̄ ip̄dimētaliū orōnū
difficultate. **E**x q̄ p̄gnitōe refecti: in cōgruitatis malū reprobare inci
piāt. & bonū p̄gruitatis eligere. vt de petra melle saturatoꝝ facies i ser
monū platōe ex inordiata p̄tiū ordōis p̄binatiōe nō p̄fundēt. dū pedes
eoꝝ. s̄. intellect? & affect? q̄b? in op? rōnal? creatura necessario p̄gredit
p̄fatis liquorib? ab in sc̄cia loti fuerint ad altiora tendant. **J**ob. xxi.
Lauabam pedes meos butiro. & petra fundebat mibi riuos olei. **Q**uia
autē s̄m **A**ristoteli & p̄mentatore tercio celi & mūdi. **N**on om̄es de sci
entiāz riuulis per eundē modū potant. aut p̄pter diuer sam p̄suetudinē.

Prefatio

aut plenioris alietate. aut paucitate instructiois et diligētie. leuia cũ q̄
bulda grauiorib? vt seria iocis. i. ḡuioza min? difficilib? mixta dulcius
arrideat om̄isui. vt demōstrabit dicēdoꝝ ordo intuentibus

Quo cui? initio mouet talis q̄stio? **D**ubitat p̄mo. **E**t sit vtile et ne
cessariū mouere ordiatas dubitationes in scientiaz inquisitōib?. **S**olu
tio sic ad habendū veritatis noticiā. patz p̄ p̄m̄ tercio metaphisice vi
centē. **N**ecessē est ad inq̄sitā sciētā nos aggredi de qb? dubitari optet
Qui? rō est. qz null? p̄t accedere ad aliq̄m̄ em̄inū cui incognita ē via p̄
cedēdi ad illū terminū. **S**z dubia habēt se p̄ modū vie ad cognitōez veri
tatis vt mot? ad suū em̄inū. **E**t rē. **E**t iō nō dubitās in duplicē errore in
cidit. s. vie et em̄inū. q̄ si a casu ad em̄inū puenit nescit se illū inuenisse

Arguit. nullū necessariū ex p̄tinenti inferē. vt p̄z p̄mo posteriorū. **S**
omnis noticiā sciētifica ē necessaria. dubitatōes vero p̄tinentes. ergo
ex dubitatōib? nō acquirit veritatis noticiā. **D**icēdū veritas sciaz non
depēdet ex p̄tinentib? s̄m̄ suā naturā et causalitē. s̄ solū ex p̄te p̄gnosce
tis q̄ p̄ contingētia in necessariōꝝ noticiā intro ducitur.

Queritur sc̄do. quid est ars (ex quo docet hīc de arte gr̄maticē scie)
Solutio. ars est collectio pluriū p̄ceptoꝝ ad vnū finē tendentiū. **E**t ita
dicit ab arto as. arc. qz artat nos suis p̄ceptis et regulis. sic qz verbū p̄ so
nale detēam? ponere in orōe vt habeat unū p̄ supposito rē.

Arguitur. ars et sciētia sunt distincti habit? s̄m̄ **A**ristotelē. sexto ethi
coꝝ. s̄ noticiā i sc̄da p̄te tradita est sciētia. ergo nō potest esse ars. **D**icē
dum ista noticiā sc̄de p̄tis est ars generaliter accepta. de q̄ dictuz est
ed nō est ars capiēdo eā specialitē s̄m̄ intentōem argumētī. qz tūc ars ē
recta ratio rez factibiliū a nob. quales nō considerat gr̄matica.

Queritur tercio. quō diuidit ars. **S**olutio. diuidit i septe artes litera
les. scz in gr̄maticā q̄ docet p̄gruū et incōgruū. **I**n logicā q̄ docet rez
a falso discernere. **I**n rhetoricā q̄ docet ornato stilo psuadere. **I**n musi
cam que docet cantare. **I**n arithmetricā q̄ docet numerare. **I**n geometri
am que docet artē ponderādi in reb?. **E**t i astronomiā q̄ docet cursum
celoꝝ et naturā siderū. **V**n̄. **G**ra loquit. dya vera docet. re verba colorat.
Du canit. ar numerat. ge ponderat. as colit astra

Arguitur. oīs diuisio debz esse bimēbris. s̄ ista est pluriū mēbroꝝ. **E**
t rē. **S**olutio. est ad bimēbrē reducibil? sic. quia omnis ars liberalis vel est
realis vel rationalis. vt patebit in logicis.

Contra. nō est ad bimēbrē reducibilis. ergo solutio falsa. **Q**uās p̄ba
tur. quia qm̄ vnū reducit in alter tūc vnū cessat esse. sed species sciaz p̄
p̄tue sunt. ergo rē. **S**olutio. nō dicit vnū reduci ad alter q̄ si fiat ip̄m.
s̄ sic q̄ habeat ad ip̄m ordinē maioris vnitatis in aliquo magis p̄muni
sicut species in genere sunt vnū. tñ in se sunt semp̄ distincte.

Prefatio

Queritur quarto, quod diffinitio ars grammatica seu grammatica. Dicitur est. Grammatica est scientia docens nos recte scribere, recte scripta recte intelligere, recte intellecta recte proponere, recte posita debito modo pronuciare. Reliquae vero eius diffinitiones patent in opusculo prime partis.

Arguitur ista diffinitio est mala. Assumptum probatur, quod partes diffinitionis debet essentialiter puenire diffinitio, scilicet recte scribere et accidit grammaticae scientiae. Solutio, argumentum loquitur de diffinitione essentiali, sed ista est accidentalis.

Contra, ergo non est bona, sequentia probatur, quod notificans debet esse prius illo quod per ipsum notificatur, sed accidentia sunt semper posteriora. Solutio, sunt priora quo ad nos, licet non secundum naturam, et hoc sufficit hic.

Queritur quinto, quot sunt species seu partes grammaticae scientiae. Dicitur duae quattuor, scilicet orthographia, etymologia, prosodica et prosodia. Orthographia est que docet recte scribere, id est recte syllabificare, ut charitas significans amorem per b, ad differentiam illius nominis caritas a carere quod significat caritatem. De qua diuersi sunt libelli, sed praecipuus inter omnes est iohannes tortellius. Sed etymologia docet recte intelligere accidentia pronuntiationis scilicet genera et declinationes nominum pronominum et participiorum, et conjugationes verborum secundum diuersa tempora. Prosodia vero docet debito modo pronuciare in primis medijs et ultimis syllabis, de qua in tertia et quarta partibus. Sed prosodica de qua ad propositum docet nos recte proponere dictiones adiuuicem congrue vel figuratiue seu impedimentaliter.

Arguitur grammaticae non sunt quattuor partes, ergo hoc dictum falsum, antecedens probatur, quod nullum simplex potest habere partes, sed grammatica est scientia seu forma quae est simplex, ergo etc. Dicendum forma simplex non potest habere partes integrales, tamen potest bene habere partes subiectiuas.

Contra, habet partes integrales, quod est de litteris et syllabis que sunt partes integrales dictionis, et de dictionibus que sunt partes integrales orationis. Solutio, habet partes integrales obiectiuas sed non essentialiter et intrinsece, que ad eius entitatis compositionem concurrunt.

Queritur sexto, utrum noticia in se da parte tradita sit scientia. Dominum quod sic, quod ad veram scientiam tria requiruntur secundum Aristotem, primo posteriorum, scilicet subiectum, passio et dignitas, sed ista tria habet noticia secundum partes, sed est vera scientia. Passio enim huiusmodi bini est congrua et incongrua. Subiectum est vox litterata articulata secundum articulationem secundam. Dignitas est vox significatiua ad placitum cuius partes sepe aliquid sunt. Et format sic demonstratio. Quis ordo significatiua ad placitum cuius partes sepe aliquid significant est congrua vel incongrua, sed vox litterata articulata articulatione secunda est huiusmodi, ergo etc.

Queritur septimo, quid est subiectum secundum partes. Dominum, secundum quosdam est pars orationis ad aliam parte referibilis secundum quod huiusmodi. Sed dicendum quod est vox litterata articulata articulatione secunda. Vox autem litterata dicitur quae potest scribi litteris et syllabis.

Præfatio

vt de angel^o hō. et ex opposito dicitur vt illata, vt sunt voces significatiue naturaliter apud logicū. sicut est gemitus infirmorum p̄me intentionali ter captū. Et dicitur articulatio sc̄da q̄ est combinatio vni⁹ p̄forzōis cū alia s̄b debita p̄p̄tione modorum significandi. de q̄ magis infra patebit p̄p̄ articulationem p̄mā q̄ est p̄ma impositio vocis ad significandū cū modis significandi essentialibus et accidentalibus. de quo patuit in prima parte.

Queritur octauo quot conditōes requirunt ad hoc q̄ aliquid sit subiectū. R̄dm tres. Prima q̄ sit q̄d p̄munissimū p̄ncipaliter i aliquid scia p̄sideratū. Sc̄da q̄ nō excedat metas illius scie. ita. s. q̄ nō fiat d̄ ipso alia scia s̄m eandē rōez. qz tūc duc seie efficerēt vna scia. ex eo q̄ scie capiūt distinctōem ab obiectis. vt p̄t̄z p̄ Aristotelē p̄mo posteriorum. Tercia p̄ditio ē q̄ oia i tali scia cōsiderata habeāt ordinē ad ip̄m. sic q̄ fiat adequatū subiectū scie.

Arguit nullū p̄plexū p̄t esse subiectū. s̄ vt l̄tata articulata articulatione sc̄da ē qd̄ p̄plexū. s̄ r̄. S̄aioz p̄t̄z. qz subiectū h̄z distinctōez q̄ ē medietum demonstrandi passibez d̄ ipso. S̄moz p̄t̄z et natura articulationis sc̄de. Solutio. sc̄de intentionali est incōpletū et s̄m suā significatiōez. licet sit et supponat p̄ p̄plexo. sicut p̄ ista orōe hō currit et similibus.

Cōtra. sc̄de intentionali captū ē qd̄ p̄plexū. qz p̄ponit ex p̄lib⁹ p̄t̄. bus orōis significatiuis sicut p̄forzōis ad aliā p̄t̄ referibil. s̄ d̄m. oia illa circūlo quātē vni⁹ qd̄ est ibi subiectū cui⁹ nomē nō est nobis impositū.

Contra. illd̄ nullo mō p̄t esse subiectū. qz vni⁹ accidēs nō p̄t h̄c diuersa subiecta. s̄ subiectū hui⁹ scie est aia. s̄ nō pars orōis r̄. R̄dm q̄ aia ē subiectū inter s̄dōs. sed pars orōis est subiectū attributōis.

Pro q̄ notādū q̄ subiectū capit octo modis. vñ⁹. Obiectū verna positū sub cui⁹ qd̄ interet. Quod p̄t̄ est copula. p̄p̄tū logicā infra. Quo simul ars heret. bis sunt subiecta quaterna.

Querit nono. quō diuidit̄ hec sciētia grāmaticalis. Dicēdū in grāmatica p̄ceptiua p̄missiua et p̄hibitiua. P̄ceptiua est illa q̄ tractat d̄ oza tōibus simpliciter p̄gruis. vt deus regnabit in eternū et vltra.

Arguitur. p̄cipe est acus creature rōnalis. ergo hoc nō cōuenit scientie. Solutio. per figurā sibi p̄uenit que dicit̄ p̄p̄p̄tia.

Cōtra. p̄cipe p̄tinet ad supiorē. s̄ grāmatica ē infima sciaz. s̄ nō pōt alicui p̄cipe. Solutio. nō p̄cipit i alijs sciētijz. s̄ dat p̄cepta illis q̄ volunt ea recte v̄i. S̄z grāmatica p̄missiua ē q̄ tractat de orōib⁹ figuratiue cōgruis. Et q̄ docet p̄ figuras venusto et breui sermōe loq̄. vt ego paulus carmina dicto. P̄hibitiua ē illa q̄ tractat de orōib⁹ incōgruis vel nobis p̄hibitis. vt pars erat tellare expediti. Sub q̄ p̄p̄tū aliotheca aut tiprosi et solo eafin⁹ cū eaz species⁹. Ad quas species oēs orōes vocerū reducunt in quibus vna pars ab alia regitur.

Querit decimo. q̄tplex ē regimē. Dicēdū triplex. s. naturale. ciuile

Prefatio

siue Politicū & Grammaticale. Regimē naturale ē quo supiora gubernāt et regūt nec inferiora generabilia & corruptibilia. Vñ pbs dicit pmo me theozoz. Qptz hūc mundū esse priguū lationib⁹ supiorib⁹. vt tota eius virt⁹ inde gubernet. Regimē politicū ē q̄ dñs regit pplm sibi sbiectū vl̄ sile qdā ei pmissum. Sed regimē grammatiale est in q̄ vna dictio coartat aliā vt stet i certo casu. Et illd sic diffinit. Regimē grammatiale est coartatio dictōis casualis in certo casu ita q̄ in alio sb̄ eodē sensu stare nō possz. vt amo iobem. ibi b̄ verbū amo coartat illā dcoēz iobem stare in accō & nō in alio casu. Et d̄ nō nē l̄ sb̄ eodē sensu lqz variato sensu siue in cōueniētia casus p̄r mutari. vt in hac orōe. vtōz iohannis libzō

Querit fm̄ Aristo. pmo metaphisice. Qp⁹ sapientis ē regere. b̄ grāmatica nō d̄z sapientia. qz nō est de altissimis causis. ergo rē. Dicendū q̄ nō p̄siderat pmas causas simpliciter. p̄siderat tñ pmas i scia grāmaticali. & p̄ tanto habet aliquā participationē cū sapientia

Cōtra. pma p̄ncipia p̄siderant in prima pte. quēadmodū vocabula q̄ sunt orōis p̄ncipia. s̄ rē. Solutio. hic nō p̄siderāt pma p̄ncipia simpliciter. qz illa dicunt talia q̄b⁹ oino nihil ē pus. quēadmodū illd. de q̄libet affirmatio vl̄ negatio. d̄ nullo vero sil. & illd̄ spectat ad metaphisicū. S̄z grammatia p̄siderat p̄ncipia orōis q̄ sunt nomē & verbū. & reliq̄ par

Querit vndecimo. q̄ttuplex ē regimē grammatiale. vñ d̄m̄ t̄celozōis duplex. s̄ actiū et passiū. Actiū ē quo vna dictio coartat aliā vt stet in certo casu qd̄ tenet se ex pte dictōis regentis in orōie ad dictionē reatā. Sed regimē passiū est quo vna dictō regit ab aliā i certo casu. qd̄ p̄ncipal⁹ attendit ex pte dictōis recte i ordine ad dictōem regentem.

Querit duodecimo qd̄ sit regere. Solutio. diffinitio illi⁹ faciliē elicitur ex dictis. qz regere est coartare dictōez casualē ad stādū in d̄terminato casu. ita q̄ i alio sb̄ sensus idēitate stare nō possit. vt pus exp̄ssum est

Querit t̄decimo. qd̄ est erigere. Solutio. ē vna dictōez ad se trahere aliā p̄p̄t ei⁹ depēdentiā specificādā seu p̄fusiōnē tollēdā. b̄ ē. qñ vna dictio in sua significatōe petit specificari p̄ aliā. Et istd̄ erigere repit sp̄ i dictōe regere q̄ ē p̄fusa. Et specificare repit i dictōe re. ta q̄ est d̄terminata semp̄ respectu dictōis regentis quā d̄terminat & specificat.

Querit d̄cimo q̄zro qd̄ est d̄terminare. Dicendū d̄terminare p̄mittit sumptū est p̄fusiōez alicui⁹ p̄structibil⁹ specificare. Et repit in omi dictōne recta. Sed d̄terminare p̄p̄t sumptū est actū verbi explanare. qd̄ solum p̄uenit adverbis. vt patet ex diffinitōe eoz̄ generali

Querit. xv. quō b⁹ tria erigere d̄terminare & regere d̄int. Solutio. diffinitū sicut supi⁹ & inferi⁹. b̄ ē sicut magis p̄mūe & min⁹ cōe. Erigere & d̄terminare sunt supi⁹ ad regē qz i omi orōe p̄grua simpliciter aut p̄missiue sunt erigere & d̄terminare. qz ibi est dictio vna cōfusa & aliā dictōis

Prefatio

confusionē determinās. In dictōe significāte p̄fusa ē erigere. ⁊ i dictōe cō
fusione illā tollēte ē decimare. S; regē nō rep̄i i oi orōe. qz nō ē int̄ ad
iectiuū ⁊ suū s̄stātū q̄ spectāt ad idē. Nec int̄ relatiuū ⁊ suū añcedēs
¶ Querit̄ decimosexto qd̄ ē deseruire. Solutio est̄ p̄positōez suū casua
le ad actū verbi retozq̄re. vt vado ad eccliam. Et istō deseruire solūmō
reperitur inter p̄positiōē et suū casuale. de quib; postea dicitur.

¶ Querit̄ decimosextimo q̄t̄ p̄ditōes req̄rūt̄ ad dictōez regētē. Solu
tio due p̄ditōes. P̄ria ē q̄ dictio regēs s̄t̄ p̄fusa: ⁊ depēdens ē. cupiēs de
terminari p̄ aliā. s. dictōez rectā. S̄cda p̄ditio ē pt̄as coartādi dictōnez
rectā in determinato casu. zilla vis nihil aliō est̄ q̄ qdā mod; s̄idi re
spectiuus q̄ p̄ sui specificatōe req̄rēda respicit determinatū casum

¶ Queritur decimo octauo q̄t̄ p̄ditōes req̄rūt̄ ad dictōez rectā. Solu
tio due. P̄ria ē specificatio. qz dictio recta habz specificare ⁊ decimare
dictōez regētē auferēdo ei; p̄fusioez. S̄cda p̄ditio ē. q̄ dictio recta sit
p̄s casualis. ⁊ debz esse tal' casus q̄le dictio regēs post se req̄rit.

¶ Queritur decimonono. q̄t̄ sunt p̄fesorōis q̄ regūt̄ tm̄. Solutio. tres.
scz verbū aduerbiū et p̄positio. vñ Florista. Māq; regūt̄ verba tm̄ vel p̄
positiua. Et qdā simul bis aduerbia p̄sociabis. Id̄ regūt̄ qz duo in se
p̄tinēt q̄ sunt ad regimē necessaria. s. depēdētia ⁊ coartādi dictōez ad ca
sualē p̄estātē. Et nō regūt̄ qz nō sunt p̄tes casuales. Et capiē ibi re
gere p̄muniter vt extēdit se etiā ad deseruire. qd̄ p̄p̄e p̄p̄etit p̄positiōib;

¶ Querit̄ vigesimo q̄t̄ sunt p̄fesorōis q̄ regunt̄ tm̄. Solutio. due. s. no
men p̄p̄riū et p̄nomē. vñ. Tm̄ p̄nomē regit̄. p̄p̄riū q̄z nomē. Si sint p̄
dicta p̄p̄a virtute retēta. Regūt̄ qz specificāt. ⁊ sunt dictōes casuales
Et nō regūt̄. qz decimate sine depēdētia significāt. qz nomē p̄p̄riū vñ
soli rei p̄uenit. Et p̄nomē loco p̄p̄rii nois p̄uñt̄ certā significas p̄sonā.

¶ Querit̄ vigesimo p̄mo. q̄t̄ sunt p̄fesorōis q̄ regunt̄ ⁊ regūt̄. Solutio.
tm̄ due. s. nomē appellatiue q̄litatei ⁊ p̄ticipiū. vñ Florista. Nomē p̄mu
ne vel p̄ticipans dat̄ vtrūq;. Vula ducis. dur̄ aule. parcis honore carētī.

¶ Queritur vigesimo s̄cdo. q̄t̄ sunt p̄fesorōis q̄ nec regūt̄ nec regunt̄.
Solutio. sunt due. s. p̄iunctio ⁊ inflectio. vñ Florista. Interiectio p̄iun
gēsq; caret̄ vtroq;. Vbi notādū q̄ inflectio vt importat̄ mētis affectū
absolūte nō regit̄ casum. vt vult Florista. S; si capiat̄ imp̄p̄e s̄b vir
tute aliena inq̄ntū importat̄ affectū p̄ modū doloris ⁊ gaudij vñ alteri;
passiōis alicui acq̄sibil'. sic bñ regit̄ casum significātē illū cui tal' passio ac
q̄rit̄. Et licet̄ noia p̄p̄ria regūt̄ casuz. vt valida samsonis. s̄ est̄ p̄ supple
mentū. vt in illo textu. Per supplementū ⁊c. ¶ Argumēta q̄ p̄nt̄ p̄ q̄s
libet̄ questionēs hic motas fieri reseruaui ad illa determinata loca in q̄
bus ea abūdanter p̄ ip̄i; materie intelligentia ponā. iuxta tm̄ inueniunt̄
utilitatē. ¶ Sequitur modo textus. ¶ Dicunt̄ ordo libri.]